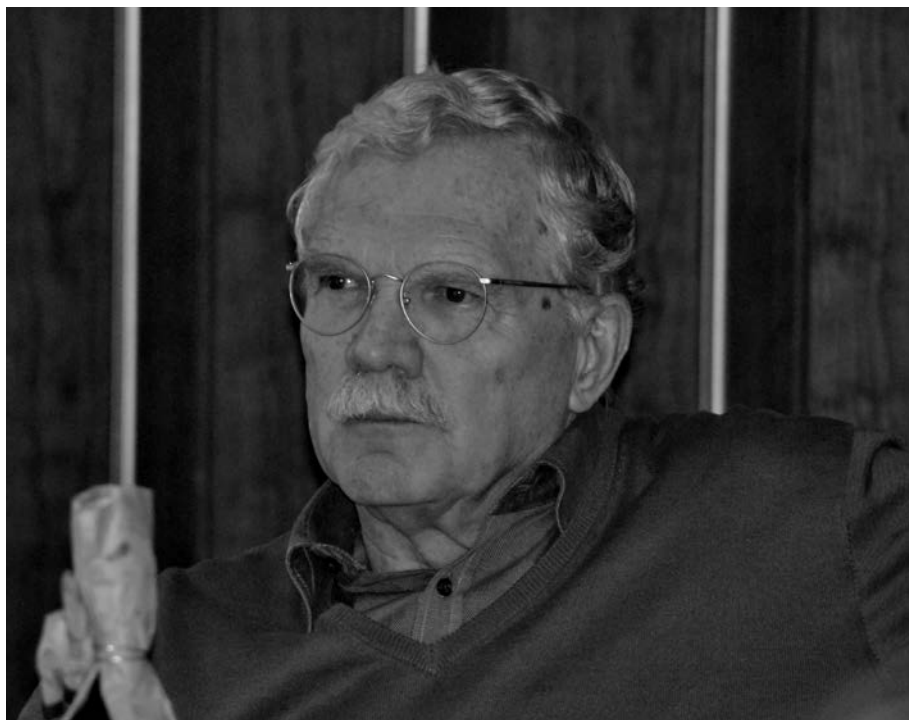

OB 70-LETNICI SLAVKA PREGLA

Pripovedovati zgodbe je sijajno. Trenutke, v katerih si obupno cvikal, obideš. Trenutke, v katerih ti je mehko srčece jokalo, preskočiš. Trenutke, v katerih se je razraščala panika, obtešiš. Ostale trenutke ozaljšaš, potreseš z junaštvi in premešaš z zmagoslavjem. Tako se rodijo skromni pustolovski fantovski spomini (Slavko Pregl: *Srebro iz modre špilje*, 2003: 74).

Slavko Pregl se je rodil 9. 9. 1945 v Šentvidu pri Ljubljani kjer je končal osnovno šolo in gimnazijo. V času študija na Ekonomski fakulteti je bil član uredniškega odbora *Tribune*, sodelavec *Mladine* in *Pavlihe*. Ob koncu študija je prejel študentsko Prešernovo nagrado, postal glavni in odgovorni urednik *Mladine* in za urednikovanje prejel Tomšičevo nagrado za novinarstvo. Prejel je tudi več nagrad

(Foto Robert Kereži)

za humoristična in satirična besedila. Služboval je na različnih mestih v založbi Mladinska knjiga, pretežno vezanih na poslovanje s tujino, nato je imel nekaj let status samozaposlenega v kulturi, od leta 2009 do upokojitve 2012 je bil direktor Javne agencije za knjigo Republike Slovenije. Med leti 2004 in 2008 je bil predsednik Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, od leta 2007 do leta 2008 pa tudi predsednik Društva slovenskih pisateljev.

Pregl je eden tistih slovenskih mladinskih prozaistov, ki svojo popularnost med mladimi bralci nedvomno stopnjuje od prvega izdanega dela (*Odprava zelenega zmaja*, 1976), doslej pa je v knjižni obliki izšlo več kot trideset del, seveda brez ponatisov in prevodov. Tematika neproblematičnega otroštva, polnega avanturizma, močno podkrepljena s komiko, predstavlja največjo privlačnost Preglove mladinske književnosti. V književnosti za odrasle, le-ta je žanrsko raznolika, humornost stopnjuje do ironije in absurda, s čimer opozarja na družbene nesmisle, ki so (tipično) sprejemljivi. Omeniti velja še, da so po Preglovih delih posneli dve TV nadaljevanki (*Odprava zelenega zmaja*, *Geniji in genijalci*) ter nekaj risank (*Zgodbe na dvoru kralja Janeza*, *Basni*).

Avtor je prejel več nagrad za satiro, najvišjo leta 2004, in sicer grand prix za kratko zgodbo na mednarodnem natečaju Aleko v Bolgariji. Za mladinsko ustvarjanje je prejel pomembne nagrade, in sicer Levstikovo nagrado za delo *Geniji v kratkih hlačah* (1978), večernico za delo *Srebro iz modre špilje* (2004), desetnico za delo *Usodni telefon* (2005) in IBBY častno listo za delo *Radovedne pravljice* (2014).

Primerjava med posameznimi Preglovimi književnimi deli pokaže, da ima njegovo ustvarjanje precej skupnih značilnosti: večinoma gre za tretjeosebnega pripovedovalca, odraslega, ki iz svoje perspektive opisuje in komentira aktualno dogajanje, povezano večinoma s šolskimi in obšolskimi dejavnostmi ter preživljanjem prostega časa v sodobnem mestnem okolju (razvidni so določeni avtobiografski elementi). Iz vedute mestnega okolja je prizorišče dogajanja le dvakrat umeščeno ob obalo Jadranskega morja, enkrat v hribe ter dvakrat na neimenovani fiktivni grad. Otroci, glavni književni liki, so stari približno med osem in dvanajst let, izjemoma tudi več, njihovi starosti so primerni tudi problemi, s katerimi se liki srečujejo. Pomemben strukturni element tovrstne proze je komika, saj humorni vložki »blažijo« vsakdanjo turobnost odraščajočih literarnih likov. Otroški literarni liki pogosto ne razumejo odraslih, njihovih zahtev in postopkov, kar je osnova komičnega zapleta. Komika se v Preglovi mladinski prozi pojavlja predvsem na ravni besedišča in situacij. V pisateljevih besedilih sicer ni »velikih« avantur, so pa zato toliko bolj poudarjene dogodivščine, ki jih otroški literarni liki nenehno doživljajo skozi svoj vsakdan. V njegovih književnih delih prevladujejo deški glavni literarni liki, ki so, vsaj zdi se tako, za razliko od deklic v ubesedenem starostnem obdobju, bistveno bolj dovtetni za drobne nagajivosti, pustolovščine in smeh. Ne gre pozabiti na avtorjeve zbirke basni, saj je pomembno preoblikoval to književno vrsto, ji dal svežino in povsem nov način predstavljanja pojmov. Pregl je v skoraj štiridesetih letih ustvarjanja za otroke in mladostnike razvil samosvojo poetiko, katere glavna odlika so svojevrstna komika, subtilno oblikovani književni liki in večplastnost zgodb. Lahkotnost pripovedovanega je lahkotna zgolj na prvi pogled, Preglova mladinska dela namreč v sebi skrivajo predvsem globoko etičnost in natančno poznavanje otroške psihologije. Skozi svet otrok je v Preglovih delih čutiti tudi spremembo družbenih norm, saj so mladostniki v zadnjih njegovih delih soočeni z naraščanjem vrstniškega nasilja in hrepenenja po materialnih dobrinah.

Pregl je s svojimi deli gotovo pridobil veliko vseživljenjskih bralcev, v slovensko književnost pa vnesel predvsem prikazovanje mladostniških težav, ki s humornim poantiranjem izgubijo delček ostrine in postanejo znosnejše.

Dragica Haramija

* * *

Bralec (*skoraj malce jezno*): »A res misliš, da me lahko odpraviš le z nekaj vrsticami?«

Slavko Pregl (*s polnim naročjem basni*): »Ja.«

MORALA (smrka in ihti): Kadar pada cena pisanju, je dobro povečati vrednost besedam.

(Slavko Pregl: *O težkih časih*)

Ta nadvse dramatična basen, ki jo je ... desetletni mladenič Slavko Pregl napisal za knjigo *Kdo pojasni krasne basni?*, v marsičem razodeva svojega avtorja: ta se ne pusti zмести jeznoritemu bralcu! Naj pametnjakovič žuga literaturi z vzgojno mislijo ali zavija otroku vato čez oči, mladenič bo rekel: *zame je bistven pogovor z nekoliko mlajšim sogovornikom!* Naj bralec učeno modruje nad nujnostjo resnih, celo problemskih tem, mladenič bo privihal levi brk (desni naj za sedaj še visi navzdol): *Ha ha ha, najboljša stvar je mulc, ki je dobre volje, še boljša stvar sta dva taka mulca ...* Naj se sanjač zavzema za krhka brezbrežja pravljичne fantazije, mladenič raje kuka v *Utripe* iz svojih gimnazijskih let in iz njih prepíše, da *vzgojni prijemi naših pedagogov beležijo nezadržno rast, opaziti je le nekatere objektivne težave ...* Njegove besede so zato v zlati valuti, objektivna težava pa je, da jih je doletela resna deflacija – iz dneva v dan, iz leta v leto so več vredne.

Igor Saksida, prav nič jezni in še manj dvorni bralec
zmajsko počesanih basni, ki nosijo hlače za klatenje in boj

* * *

V Preglovem obsežnem dosedanem opusu za mladino, ki spodbuja k obravnavi že z raznolikostjo v žanrskooblikovnem in tematskem pogledu, je za stroko še poseben izziv pisateljev slog. Kot značilen odraz Preglovih poetoloških izhodišč pri besednem ustvarjanju za mladino so prvine, ki nezgrešljivo zaznamujejo pisateljev slog: radoživost, vedrina, humor. Prav humor ima v pisateljevi poetiki posebno težo. In priznati mu je treba razsežen izrazni razpon, ki se kaže v različnih variantah. Toda najbolj preglovski se pisateljev humor zazdi takrat, kadar ga je zaznati v prenekateri prefinjeni hudomušni in/ali ironično intonirani varianti: ta tip preglovsko prefinjenega humorja kajpak ne meri na prvo – in tudi ne na drugo – žogo, saj se pozornemu bralcu subtilno razkriva kot nekakšen podton, podtekst. In zagotovo pomeni inovativno obogatitev slogovnih strategij v sodobni humoristični literaturi za mladino na Slovenskem.

Marjana Kobe

* * *

Če človek, kot je Slavko Pregl, praznuje sedemdesetletnico, je najlepše praznovati z dobro knjigo. Tako sva se sredi leta 2014 začela dogovarjati, kaj bi lahko pripravila. Tisto poletje sem ponovno prebrala genije v kratkih in dolgih hlačah, lovila srebrne kapljice iz modre špilje ter se spominjala utrinkov iz vsakdanjega življenja Arjana in Sanje, ki so me navduševali že v mladosti, pozneje pa zabavali tudi moja otroka. O, koliko prijetnih spominov je priplavalo na površje. Potem sva se konec poletja odločila, da pripravimo pravo antologijo – zbirko kratkih zgodb iz knjig *Juha cviluha* (MKZ), *Zvezda s čepico* (Mladika), *Mala velika ribiča* (Mladika), *Varja se pogovarja* (Novi Matajur), *Radovedne pravljice* (Miš), *Male oblačne zgodbe* (Mladika), *Ujeti ribič* (Mladika), *Priročnik za klatenje* (Partizanska knjiga) in *Bojni zapiski mestnega mulca* (Partizanska knjiga). Tako se je začelo moje prvo uredniško sodelovanje s Slavkom. Imela sem kar precej treme, saj je Slavko zame res velik mož: najprej zelo dober pisatelj, ki piše predvsem realistične, zabavne in napete zgodbe, v katerih je humor tako prefinjen in kultiviran, odnosi med odraslimi in otroki ter mladimi pa brez odvečne patetike in moraliziranja ter »vzgajanja«, da se v njih lahko najde vsak bralec in bralka. Pa toliko topline, pravičnosti, človečnosti in veselja do življenja je v njih. Skupaj sva se lotila tega luštnega dela in tako nas je Slavko septembra rojstnodnevno obdaril, kot je imela navado tudi Pika Nogavička, s knjigo dobrih zgodb *Pravljice za punce, fante in vse ostale z imenitnimi ilustracijami* Kostje Gatnika, Marjana Mančka, Arjana Pregla in Damijana Stepančiča.

Seveda Slavka vsi poznamo tudi kot dobrega založnika, urednika, predsednika Društva Bralna značka, predsednika Društva slovenskih pisateljev, direktorja Javne agencije za knjigo, prejemnika številnih nagrad ... A najpomembnejše je, da je res VELIK ČLOVEK – človek z izostrenim čutom za svobodo in pravičnost, človek, ki se zaveda pomena umetnosti, ter človek, ki zna biti prijatelj. Vse najboljše, dragi Slavko, in na dobre knjige naprej. Upam, da bo med njimi tudi še katera »najina«.

Irena Matko Lukan, urednica otroškega leposlovja

* * *

Slavko Pregl je tisti od predsednikov Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS, ki je v letu 2004 stopil v predsedniške čevlje Toneta Partljiča, jih predelal po svoje in jih, prenovljeno mešanico med elegantnim večernim obuvalom ter kakovostno pohodno obutvijo, leta 2008 prepustil nasledniku dr. Igorju Saksidi.

Kaj je tisto, kar je Slavko Pregl, obut v predsedniške čevlje, prinesel v Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS?

- a) Nekaj zelo konkretnih, oprijemljivih, dragocenih in dolgoživih projektov, med katerimi je na prvem mestu gotovo zbirka darilnih knjig za zlate bralce in prvošolce Zlata bralka, zlati bralec. Zbirko je zasnoval idejno, pripravil pa je tudi poti za izvedbo te in še kakšne uspešne »založniške zgodbe« Bralne značke. Še več, vse te poti je vsako leto znova z veliko energije, dobre volje in vztrajnosti tudi prehodil. To je počel takrat in to počne še danes, ko so predsedniški čevlji že davno pospravljeni v drugih garderobah in ko je namesto vzdržljivih gojzarjev za te poti marsikdaj treba obuti kar kopačke. Res pa je, da zanj in za Bralno

značko zato zdaj navija več kot 450.000 bralcev, dobitnikov vseh teh knjižnih daril. Kaj pravzaprav pomeni ta številka? Izračun za poznavalce kopačk: vsi ti navijači bi kar štiriinpolkrat napolnili največji evropski nogometni stadion Camp Nou v Barceloni. Izračun za vse druge (nogometiši niso izključeni): to je dobra petina vseh Slovencev!

b) Marsikaj, kar se težko meri, tehta ali šteje: človeško toplino in prijaznost, občutek za ljudi, neizmerni optimizem ...

Zaradi točke a) Slavka Pregla pri Bralni znački cenimo in spoštujemo, zaradi točke b) ga imamo radi. Eto. (Bi rekel Slavko.)

Manca Perko, generalna sekretarka Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS

* * *

Preglovo pripovedništvo za otroke in mladino lahko razdelimo v tri skupine. V prvi skupini so dela, v katerih nastopajo Miha, Pipi, Andrej in Biba. V drugo skupino sodijo dela, v katerih nastopajo Arjan, Sanja, Klemen in Gal. V tretjo skupino sodijo dela, v katerih nastopata Varja in Ela.

Značilnost proznih del prve skupine, imenujmo jo BAMP, je način pripovedovanja, v katerem se pisatelj vpleta v zgodbo kot velik poznavalec mulčevske scene: tehta odločitve in ravnanja glavnih junakov, presoja, kaj bralcu ne bi škodilo in kaj bi mu škodilo še manj, komentira. Ponazorimo to s primeroma iz zgodbe *Otečeni palec*:

Nekega dne mame in očeta ni bilo doma. Andrej je postopal sem ter tja po dvorišču. Videlo se je, da se mu po glavi vlečejo kombinatorske misli.

»Hja,« je nenadoma rekel. »Počakajte tu. Sledi dogodek brez primere.«

Pipi in Miha sta od začudenja odprla usta. Potem sta jih po pospešenem postopku zaprla, ker pravega mulca nobena stvar ne preseneti.

Sledi scena, v kateri Andrej z dežnikom skoči z balkona v prvem nadstropju:

»A si cel?« je vzkliknil Miha.

»Po mojem sem,« je rekel Andrej in vstal. »Samo dežnik je šel.«

Dežnik kot tak ni nikamor šel, ker je še vedno ležal na svojem mestu na tleh. Ampak če kakšen mulc za kakšno stvar reče, da »je šla«, potem se jaz za tisto stvar ne bi več zanimal. V tem je temeljna razlika med pisateljem, ki tole zgodbo zapisuje, in Andrejevim očetom, ki v njej sodeluje.

Pisatelj kot poznavalec mulcev ve, da »pravega mulca nobena stvar ne preseneti« in da če kak mulc reče, da je nekaj šlo, »potem se jaz za tisto stvar ne bi več zanimal«. Opredeli tudi razliko med pisateljem »ki zgodbo zapisuje« in Andrejevim očetom, »ki v njej sodeluje«. Omenjeni komentariji in avtoreferencialnost pričajo o pisateljevem treznem in distanciranem pogledu na predmet (pardon: osebe) upovedovanja.

Za drugo skupino Preglovega pripovedništva, imenujmo ga GAKS, je značilno, da se pisatelj imenuje očka, imenujmo ga kar pisateljčoka. Ne nastopa več v vlogi pripovedovalca, ampak zapisovalca. Za to skupino del je tudi značilno, da

pisateljčoka posega v stvarnost, da bi jo lahko s pretvezo kot literarno domislico ubesedil v zgodbi. Kot primer navedimo odlomek iz zgodbe *Kdo je prišel*:

»Oho,« je rekel očka, »kdo ste pa vi?«

Fant se je zahihital.

»Ali ste vi gospod Lasan?« je vprašal očka in ga pogladil po zelo razmršenih laseh. Zelo težko je razumel, da se da sicer kar lepe malo skodrane lase tako temeljito skuštrati.

»Ne,« je odkimal fant. »Nisem.«

»Ali ste vi gospod Nosan?« je spet vprašal očka. Z dvema prstoma je fanta zgrabil za nos in ga rahlo stresel.

»Ne,« je s tenkim glasom odgovoril fant. »Nisem.«

»Ali ste vi gospod Vratnik?« je očka spraševal naprej.

In tako do gospoda Kolenca in Petača.

Glede na to, da pisateljčoka ob stresanju nosu tudi »šteje rebra«, »praši hlače« ali »ploska po hlačah« svojim literarnim likom, lahko avtorja ne glede na njegovo velikost (ki bolj spominja na skandinavse pisce) brez zadrege in temeljitejši analize uvrščamo med mladinske pisce mediteranskega kulturnega kroga.

V tretjo skupino Preglove proze za otroke in mladino sodijo dela, v katerih nastopata Varja in Ela. Imenujmo jo kar VE. In sicer iz dveh razlogov. Prvič: v teh delih nastopata Varja in Ela. Drugič: gospodičnam pritiče, da jih ogovarjamo z »ve«. Za to skupino besedil je značilno, da se je pisateljčoka preimenoval v pisateljdedka. Čeprav je način pripovedovanja oziroma zapisovanja v tej skupini na videz podoben onemu, ki je značilen za skupino GAKS, obstaja vendar temeljni razloček. Namreč: v skupini GAKS (mimogrede: tudi v skupini BAMP) literarni liki ubogajo pisatelja.

Da literarni liki ubogajo pisatelja, je tudi v skladu s pisateljevo poetiko, ki jo je razkril v intervjuju za spot Javne agencije za knjigo, ko je za projekt Rastem s knjigo leta 2014 izbrala *Odpravo zelenega zmaja*. Na vprašanje, ali tudi pri njem literarni liki zaživijo svoje življenje, Pregl namreč odgovarja, da pri njem ni te zgodbe, njega morajo literarni liki ubogat. Torej: razloček med literarnimi liki prve in druge skupine proznih del v primerjavi s tretjo je, da v tretji ne ubogajo več literarni liki pisatelja, ampak pisatelj uboga literarni lik. (Če vas zanima primer, si ga je moč prebrati v poglavju: Kako pljuneš v lastno skledo.)

Peter Svetina, odlomek iz spremne besede Priročnik ali odročnik Slavka Pregla, ki je objavljena v antologiji zgodb z naslovom Pravljice za punce, fante in vse ostale (Mladinska knjiga, 2015)

* * *

Naj temu prazničnemu naboru misli v imenu uredništva revije *Otrok in knjiga* in v svojem imenu dodam zahvalo za dolgoletno zgledno sodelovanje. Seveda z željo, da bi ga ohranjali tudi v bodoče.

Slavko se je velikokrat odzval našemu povabilu k razmišljanju na določeno simpozijско temo in nas navduševal z miselno pronicljivimi in humorno obarvanimi nastopi pa tudi s slogovno prepoznavnimi pisnimi prispevki. Dogovora z njim ni bilo potrebno nikoli preverjati, saj je njegova obljuba bila enaka pojmu zanesljivosti.

Tudi kadar sam ni v centru pozornosti (kot nominiranec ali nagrajenec, kot govornik na simpoziju, okrogli mizi ali literarni prireditvi), se rad udeležuje pomembnejših dogodkov na področju mladinske književnosti in zna toplo stisniti roko ter izreči pohvalo za uspeh in za trud. V svojem načinu komuniciranja in ravnanja ostaja Gospod v najžlahtnejšem pomenu besede, ki predpostavlja medsebojno spoštovanje in ohranjanje dostojanstva tudi v manj prijetnih ali celo izrazito neugodnih okoliščinah. In čeprav je velik entuziast, nikoli ne izgubi stika s stvarnim svetom. Neumorno nas opozarja na določene nepotrebne anomalije na področju založništva, knjigotrštva in bralne kulture, hkrati pa kot ekonomist zna poiskati za nekatere probleme in želje uresničljive rešitve. Tudi zaradi navedenega je za področje mladinske književnosti zelo dragocen.

Objave Preglovih prispevkov v reviji *Otrok in knjiga*

- *Slavko Pregl o sebi*. OIK 10 (1980).
- *Nimam niti za burek ali o zadregah, ki bi jim morda lahko rekli tudi »etika in mladinska književnost*. Prispevek na okrogli mizi o etiki v mladinski književnosti (Oko besede 2000). OIK 51 (2001).
- *Spuščanje ladjic sredi neurja ali negotovo razmišljanje o humorju*. Prispevek na simpoziju Humor v mladinski književnosti (Oko besede 2001). OIK 53 (2002).
- *Ali je maček sploh v žaklju oziroma o trivialnem v literaturi za otroke in mladino*. Prispevek na simpoziju Drugačnost v mladinski književnosti (Oko besede 2002). OIK 56 (2003).
- *Paničen beg od zardevanja ali kako ohraniti dostojanstvo spoštovane profesorice*. OIK 58 (2003), rubrika Pogled na svoje delo.
- *Biti član žirije ali kako se pečeš na številnih ognjih*. OIK 58 (2003), rubrika Odmevi na dogodke.
- *Oče ima zmerom prav ali struktura junaka v (moji) mladinski književnosti*. Prispevek na simpoziju Struktura junaka v mladinski književnosti (Oko besede 2004). OIK 62 (2005).
- *Če ne bomo brali, bo volk požrl Rdečo kapico ali o slovenskem nagnjenju k izumljanju tople vode*. OIK 68 (2007), rubrika Odmevi na dogodke.
- *Slovenske nogavice Pike Nogavičke*. OIK 69 (2007).
- *Hip pred dokončnim zmagoslavjem (vznemirljiva zabeležka o zadnjih trenutkih, ko še nisem slaven)*. OIK 73 (2008), rubrika Oko besede 2008.
- *Kaj pa, če ... nekaj kratkih replik*. Prispevek na simpoziju Slovenska mladinska književnost, elektronski mediji in sodobne IK-tehnologije (Oko besede 2012). OIK 85 (2012).
- *Ali bi šli, lepo prosim, prebrat pravljico o Rdeči kapici? (Pisateljski odnos do »revščine v mladinski književnosti«)*. Prispevek na simpoziju Tematiziranje revščine v slovenski mladinski književnosti (Oko besede 2013). OIK 88 (2013).

Osem prispevkov, ki so bili objavljeni v reviji *Otrok in knjiga*, je avtor uvrstil tudi v svojo knjigo *Prerok na tankem ledu* (Cankarjeva založba, 2015).

Darka Tancer-Kajnih